

פרשת דברים:

א:יב איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם: יש הנוהגים לקרוא פסוק זה בטעמי מגילת איכה. טרחכם: ה-ט בקמץ קטן.

א:יג הבו לכם: הבו הטעם ב-ב מלרע.

א:כח אנה | אנהנו עליהם: אנה: במלרע.

א:כט ולא תיראון מהם: ולא תיראון: מתג ב-ת וה-ר שאחריה בשוא נע (תי-ראון. להזהר מלקרא תירון).

א:לו אשר הרהר בך ולבגיו: הרהר-בה: מתג ב-ד ולכן מלעיל.

א:לז גם אתה לא תבא שם: תבא הטעם ב-ב במלרע בניגוד לפסוק הבא.

א:לח הוא יבא שמה: יבא הטעם נסוג אחור ל-י ולכן המילה במלעיל.

א:מד ויפתו אתכם בשעיר עד חרמה: ויפתו ה-כ בשוא נע (ו-י-פתו). עד-חרמה: ח בקמץ קטן.

ב:א ונסב את הרשע ימים רבים: ונסב ה-ס בקמץ קטן והמילה במלעיל.

ב:ד וייראון ויחזקו בשוא נע, ה-י בחיריק מלא וה-ר בשווא נע (וי-יראון) לשון מורא ופחד.

הקורא וייראון כשהאות ר בשוא נח משנה משמעות לראיה.

ב:ו וגם מים: יש להפריד בין צלילים דומים וגם-מים.

ב:י האמים לפני ישובו בה עם גדול ורב גרם פגענקים: ישובו טעם נסוג אחור ל-י. פגענקים: ה-כ קמוצה. וכן בפסוק הבא,

וכן בפסוק כא. כך בכא"צ ולניגוד, משום מה בחרו ב'קורן' לנקדן בפתח.

ב:טו וגם ידה היתה פם להם מקרב המתנה: היתה פם הטעם נסוג אחור ל-ה הראשונה.

ב:כ רפאים ישובו בה לפני: ישובו-בה: מתג ב-י.

ב:כד מלך-חשבון: אנו צריכים להפריד בין הצלילים הדומים כי אין אנו מבחינים בין כ רפויה ל-ח.

ב:כח רק / אעברה ברגלי: טעם טפחא במילה 'רק'.

ב:לב הוא וכל-עמו-למלחמה / יהצה: וכל-עמו-הפסקות, למלחמה / הפסקה. יהצה: י קמוצה וה-ה שאחריה

בשווא נח (יה-צה).

ב:לד ונתרם את-פלעיר מתם: מתם ה-מ בשוא נע, הקורא בצירה מתם, משנה משמעות. וכן ב-ג:ו.

ג:ה לבד מערי הפריז: הפריז: ה-ר בקמץ ולא כרגיל בחיריק.

ג:יב לראובני: ה-א אינה נשמעת, (לקרוא לרובני).

הפטרת דברים ישעיהו א א-כז:

בקהילות האשכנזיות נוהגים לקרוא את הפטרת 'חזון ישעיהו' בניגון איכה חוץ מפסוקי נחמה כד-כז.

אציין כן את המקומות בהפטרה שבהם יש להפסיק רק מעט בטעם תביר ואת ההפסקה הגדולה יותר לעשות בטעם

טפחא כדי לשמור על משמעות הפסוקים.

א בימי עזיהו יותם-אתו ויחזקו / מלכי יהודה: ד נאצו-את-קדוש ישראל / נזרו אהור: ה על מה תכו-עוד / תוסיפו

סרה: י האזינו-תורת אלהינו / עם עמרה: יא שבועתי-עלות אילים / ויחלב מריאים: ודם פרים וכבשים-ועתודים / לא

תפצתי: יב מייבקש זאת-מידכם / רמס חצרי: יג קטרת תועבה-היא / ל: טו גם-כיתרבו תפלה / אינני שמע:

טז הסירו-רע מעלליכם / מנגד עיני: יז למדו היטב-דרךשו משפט / אשרו חמוץ:

ב והם פשעו בי: טעם נסוג אחור ל-פ.

ו ולא רפכה בשמן: רפכה ה-כ הראשונה בשוא נע (ר-פכה).

טז רחצו הזכר: הזכר מלרע, הטעם זקף קטן ב-כ.

מעלליכם: ה-ל הראשונה בשוא נח על אף הקושי (מעל-ליכם).

כא מלאתי משפט: מלאתי הטעם מנח ב-ת מלרע.

כב סבאו: ה-ס בקמץ קטן.

כד ועד הסוף במנגינת הפטרה רגילה. אביר ישראל: אביר ה-ב רפויה ללא דגש.

כו אשריכו יקרא לה עיר הצדק: יקרא לה: טעם נסוג אחור ל-ק.

תיקון שיבושים בתפילה

בשבת זו ט' במנחם-אב תשע"ח אני מסיים את המדור של "תיקון שיבושים בתפילה". אני מקווה ומתפלל שדברים אלה יעזרו למתפללים לדייק בתפילתם.

הפעם אתמקד בפיוט "ידיד נפש" שחיבר רבי אלעזר בן משה אזקרי (או אזקירי, או אזכרי, מצפת 1533-1600, מקובל, דרשן ומחבר של ספרים רבים.

בספרו 'ספר חרדים', אשר נדפס לראשונה בשנת 1600 זמן מועט לאחר פטירתו, מובאים שלושה פיוטים של המחבר. לפני הפיוט "ידיד נפש" כתוב: "בקשה על הייחוד וחשק האהבה".

הפיוט התקבל בסידורים על פי נוסח-ספרד כתפילה זכה לאחר "התפילה קודם התפילה" בעת עליית השחר, כפיוט לפני קבלת שבת וכזמירה של סעודה שלישית של שבת, אך בסידורים האשכנזים של אותה תקופה הפיוט עדיין חסר. רבי יעקב בן צבי עמדין (יעב"ץ, 1697-1776, אלטונה, גרמניה) מביא את הפיוט בסידורו "בית יעקב", ולפני הפיוט הוא מעיר: "זמר לעורר הנפש לאהבת השי"ת, היה רגיל בו אמ"ה [אבי מורי הרב] ז"ל בייחוד בלילה".

אביו רבי צבי בר יעקב המכונה **החכם צבי** על שם ספרו. הוסמך להוראה בשאלוניקי על ידי רבנים ספרדים, דרכם הפיוט חדר לסידורים אשכנזים בהשפעת נוסח ספרד של צפת.

פרופ' מאיר בניהו (בנו של הרב יצחק ניסים) גילה את כתב היד המקורי של הפיוט, הכתוב במשקל ספרדי, בעצם כתיבת ידו של המחבר בגנזי בית המדרש לרבנים באמריקה. הוא הדפיס אותו יחד עם אהרון מירסקי שניקדו. במעבר הפיוט לנוסח אשכנז נפלו בו שיבושים רבים. הבולטים בהם הם הסיומות אאָף שהפכו אאָף, החלפה של המשפט "והיתה לה שפחת עולם" ל"והיתה לה שמחת עולם" והחלפת "אנא אלי מחמד לבי חושה נא ואל תתעלם" ב"אלה חמדה לבי וחוסה נא ואל תתעלם".

את העוצמה של השיבושים אפשר לראות בהערה שכתב הרב יששכר יעקבסון ב'נתיב בינה' חלק ב עמוד 368: "על הסיום של הבית השני: 'והיתה לה שפחת עולם' מביא נפתלי בן מנחם במאמרו ב'טורי ישורון' גליון ח' טבת תשכ"ז, 'זמירות של שבת' עמ' 18 הערה 14 סיפור מאד מענין. הוא כותב: 'על תיקונים בשיר עיין למשל: ר' יהונתן הלוי אייבעשיטץ, 'אהל ברוך', לאדו, תרצ"ג עמ' 43: 'עלה על דעת המו"ל שלאסכערג להדפיס את סדורו בית יעקב' כמנהג ספרד שנוהגים בו החסידים בפולין... ואני הייתי מגיה את הסדור ונכנס בלבי השטות להגיה בפיוט 'ידיד נפש' בשני מקומות על פי נוסח ישן שמצאתי, ונסחתי 'רחם עם אהובך' תחת 'בן אהובך', ונסחתי 'והיתה לה שפחת עולם' תחת 'והיתה לה שמחת עולם'. מדי הגיע הסדור לידי החסידים צווחו ככרוכיא ואמרו: 'בא זה המגיה לשחק בנו ועשה את הנפש לשפחה' ועל פי רבם הה"ק מהר"ח (ר' חיים) מצאנו ז"ל נפסל הסדור. והייתי יכול לבוא על ידי זה לנזק - לולא רבם נשא לי פנים והבטחתי כי בתם לבי עשיתי זאת... ובטובו בטל מיד את הפסול בתנאי שאשיב הנוסחה הנהוגה מכבר על מכוונה ומובן מעצמי שעשיתי כמצותו".

בסידורים 'רינת ישראל' ו'קורן' מובא הנוסח המקורי של הפיוט שבו מתבטלים הרבה קשיים ואי-הבנות בפיוט, הקיימים בשירה בבית הכנסת.

הנוסח המקורי עם ניקוד לפי המשקל האופייני לפיוט.	נוסח משובש.
יְדִיד נֶפֶשׁ אֶב הַרְחֵמֶן מִשֹּׁף עֲבָדְךָ אֶל רְצוֹנְךָ. יְרוּץ עֲבָדְךָ כְּמוֹ אֵיל יִשְׁתַּחֲוֶה מוֹל הַדָּרְךָ. כִּי יַעֲרֹב לוֹ יְדִידוֹתְךָ מִנִּפְת צוּף וְכָל טַעַם.	יְדִיד נֶפֶשׁ אֶב הַרְחֵמֶן. מִשֹּׁף עֲבָדְךָ אֶל רְצוֹנְךָ. יְרוּץ עֲבָדְךָ כְּמוֹ אֵיל. יִשְׁתַּחֲוֶה מוֹל הַדָּרְךָ. כִּי יַעֲרֹב לוֹ יְדִידוֹתְךָ. מִנִּפְת צוּף וְכָל טַעַם.
הַדּוֹר נֶאֱדָה זִיו הָעוֹלָם נִפְשֵׁי חוֹלֹת אֶהְבֶּתְךָ. אֲנֵא אֵל נָא, רַפָּא נָא לָהּ בְּהַרְאוֹת לָהּ נֵעַם זִינוּךְ. אֲז תִתְחַזַּק וְתִתְרַפָּא וְהִיְתָה לָךְ שְׁפַחַת עוֹלָם.	הַדּוֹר נֶאֱדָה זִיו הָעוֹלָם. נִפְשֵׁי חוֹלֹת אֶהְבֶּתְךָ. אֲנֵא אֵל נָא, רַפָּא נָא לָהּ. בְּהַרְאוֹת לָהּ נֵעַם זִינוּךְ. אֲז תִתְחַזַּק וְתִתְרַפָּא. וְהִיְתָה לָהּ שְׁפַחַת עוֹלָם.
וְתִיק יִהְיֶמוּ נָא רַחֲמֶיךָ וְחוּסָה נָא עַל בֶּן אֹהֲבֶךָ. כִּי זֶה כְּמָה נִכְסוּף נִכְסָפְתִּי. לְרִאוֹת בְּתַפְאֲרַת עֲנֶךָ. אֲנֵא אֵלִי מִחֲמַד לִבִּי, חוֹשָׁה נָא וְאֵל תִּתְעַלֵּם.	וְתִיק יִהְיֶמוּ נָא רַחֲמֶיךָ. וְחוּסָה נָא עַל בֶּן אֹהֲבֶךָ. כִּי זֶה כְּמָה נִכְסוּף נִכְסָפְתִּי. לְרִאוֹת בְּתַפְאֲרַת עֲנֶךָ. אֲנֵא אֵלִי מִחֲמַד לִבִּי, חוֹשָׁה נָא וְאֵל תִּתְעַלֵּם.
הַגְּלָה נָא וּפְרֹשׁ חֲבִיבִי עָלַי. אֶת סִפְת שְׁלוֹמְךָ. תֹּאִיר אֶרֶץ מִכְבוֹדְךָ נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ. מִהָר אֹהֲבִי כִּי בָּא מוֹעֵד וְחַנּוּנִי כִּימֵי עוֹלָם.	הַגְּלָה נָא וּפְרֹשׁ חֲבִיבִי עָלַי. אֶת סִפְת שְׁלוֹמְךָ. תֹּאִיר אֶרֶץ מִכְבוֹדְךָ. נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ. מִהָר אֹהֲבִי כִּי בָּא מוֹעֵד. וְחַנּוּנִי כִּימֵי עוֹלָם.